Registered in Germany Europa Revue Journal
ISSN: 1862-6564 Vol. 6 No. 11 (2026) Published November 05, 2026

SOCIO-PEDAGOGICAL AND SPIRITUAL FOUNDATIONS FOR FORMING THE IDEOLOGICAL IMMUNITY OF THE YOUNGER GENERATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Begimkulov Ilxom Bairovich
Military Security and Defense University of the Republic of Uzbekistan,
Associate Professor, Department of Types of Support
https://ibegimkulov23gmail.com

Abstract

The article examines the social-pedagogical and spiritual foundations of developing ideological immunity among the younger generation in the context of globalization. It clarifies the essence of ideological immunity and its cognitive, value-motivational, emotional-volitional and behavioral components. The roles of the family, the mahalla, educational institutions, youth organizations and the media in countering contemporary ideological threats are substantiated. Practical recommendations are proposed for strengthening the ideological resilience of cadets in military educational institutions.

Keywords

ideological immunity, globalization, younger generation, social-pedagogical foundations, spirituality, information security, media literacy, patriotic education.

GLOBALLASHUV SHAROITIDA YOSH AVLODNING MAFKURAVIY IMMUNITETINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK VA MA’NAVIY ASOSLARI

Begimkulov Ilxom Bairovich
O‘zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti, Ta’minot turlari kafedrasi dotsenti

Annotatsiya. Maqolada globallashuv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal rivojlanayotgan sharoitda yosh avlodda mafkuraviy immunitetni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik va ma’naviy asoslari tahlil qilinadi. Mafkuraviy immunitet tushunchasining mohiyati, uning bilimga asoslangan, qadriyatli-motivatsion, hissiy-irodaviy va xulq-atvor komponentlari yoritiladi. Yoshlarga ta’sir qiluvchi zamonaviy g‘oyaviy tahdidlar, oila, mahalla, ta’lim muassasalari, yoshlar tashkilotlari va ommaviy

axborot vositalarining o‘rni asoslab beriladi. Harbiy ta’lim muassasalarida kursantlarning mafkuraviy barqarorligini oshirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: mafkuraviy immunitet, globallashuv, yosh avlod, ijtimoiy-pedagogik asoslar, ma’naviyat, axborot xavfsizligi, media savodxonlik, vatanparvarlik tarbiyasi.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ДУХОВНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИДЕОЛОГИЧЕСКОГО ИММУНИТЕТА У ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Бегимкулов Илхом Байрович

Университет общественной безопасности Республики Узбекистан, доцент кафедры видов обеспечения

Аннотация. В статье анализируются социально-педагогические и духовные основы формирования идеологического иммунитета молодого поколения в условиях глобализации. Раскрывается сущность понятия «идеологический иммунитет», его когнитивный, ценностно-мотивационный, эмоционально-волевой и поведенческий компоненты. Обосновывается роль семьи, махалли, образовательных учреждений, молодёжных организаций и средств массовой информации в противодействии современным идеологическим угрозам. Предложены практические рекомендации по повышению идеологической устойчивости курсантов военных образовательных учреждений.

Ключевые слова: идеологический иммунитет, глобализация, молодое поколение, социально-педагогические основы, духовность, информационная безопасность, медиаграмотность, патриотическое воспитание.

KIRISH

XXI asrda globallashuv jarayonlari xalqlar va madaniyatlar o‘rtasidagi aloqalarni kengaytirib, ta’lim, fan va iqtisodiyot sohasida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon axborot makonida g‘oyaviy raqobatni keskinlashtirib, yoshlar ongi va qalbi uchun kurashni dolzarb ijtimoiy-pedagogik muammoga aylantirmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar orqali tarqalayotgan dezinformatsiya, ekstremistik va begona qadriyatlarni targ‘ib qiluvchi kontent eng avvalo yosh avlodga ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston uchun bu masala alohida ahamiyatga ega. “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonunga muvofiq, 14 yoshdan 30 yoshgacha bo‘lgan shaxslar yoshlar toifasiga kiradi [1], ular mamlakat aholisining qariyb 60 foizini tashkil etadi. Demak, jamiyat taraqqiyoti, milliy xavfsizlik va barqarorlikning kelajagi ko‘p jihatdan yoshlarning mafkuraviy yetukligi, ma’naviy barkamolligi va tanqidiy fikrlash qobiliyatiga bog‘liq. Prezident Sh.M.Mirziyoyev yoshlar tarbiyasini davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi sifatida belgilab, jaholatga qarshi ma’rifat bilan kurashish zarurligini ta’kidlagan [2]. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida ham yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning dunyoqarashini kengaytirish vazifalari belgilangan [5].

Birinchi Prezident I.A.Karimov mafkuraviy immunitetni jamiyat va shaxsni begona g‘oyalar ta’siridan himoya qiluvchi ma’naviy qalqon sifatida talqin qilgan, g‘oyaviy bo‘shliq shakllanishiga yo‘l qo‘ymaslik zarurligini alohida ta’kidlagan [3; 4]. Biroq mavjud ilmiy tadqiqotlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik mexanizmlari raqamli muhit va harbiy ta’lim sharoitlari bilan uzviy bog‘liq holda yetarlicha o‘rganilmagan. Ushbu holat tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqotning maqsadi – globallashuv sharoitida yosh avlodning mafkuraviy immunitetini shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik va ma’naviy asoslarini aniqlash va amaliy takliflar ishlab chiqishdir. Maqolada tizimli va faoliyatli yondashuv, qiyosiy-tahliliy, mantiqiy umumlashtirish hamda me’yoriy-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish usullaridan foydalanildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

MAFKURAVIY IMMUNITET TUSHUNCHASINING MOHIYATI

“Immunitet” atamasi tibbiyotdan olingan bo‘lib, organizmning begona va zararli ta’sirlarga qarshi turish qobiliyatini bildiradi. Ijtimoiy-gumanitar fanlarda mafkuraviy immunitet shaxsning o‘ziga yot, zararli va buzg‘unchi g‘oyalarni tanib olish, ularni qabul qilmaslik va ularga qarshi turish qobiliyati sifatida talqin etiladi [6]. Muhimi, bu immunitet tug‘ma emas, u tarbiya, ta’lim va ijtimoiy tajriba jarayonida bosqichma-bosqich shakllanadi.

Tadqiqot natijalari mafkuraviy immunitetni to‘rt o‘zaro bog‘liq komponentdan iborat tizim sifatida ko‘rishga imkon beradi: bilimga asoslangan (kognitiv), qadriyatli-motivatsion, hissiy-irodaviy va xulq-atvor (amaliy) komponentlar. Ularning mazmuni va shakllantirish vositalari 1-jadvalda umumlashtirilgan.

1-jadval. Mafkuraviy immunitetning tarkibiy qismlari

Komponent	**Mazmuni**	**Asosiy institut va vositalar**
Bilimga asoslangan (kognitiv)	Tarixiy xotira, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, g‘oyaviy tahdidlar haqida tizimli bilim; media va axborot savodxonligi	Ta’lim muassasalari, tarix va ma’naviyat darslari, media savodxonlik kurslari
Qadriyatli-motivatsion	Vatanparvarlik, millatlararo totuvlik, diniy bag‘rikenglik, mehnatsevarlik va halollik qadriyatlarining ichki e’tiqodga aylanishi	Oila, mahalla, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, ustoz-shogird an’anasi
Hissiy-irodaviy	G‘oyaviy bosimga qarshi turish irodasi, mas’uliyat va fuqarolik faolligi	Yoshlar tashkilotlari, ko‘ngillilik, sport va harbiy-vatanparvarlik tadbirlari
Xulq-atvor (amaliy)	Axborotni tanqidiy baholash, noqonuniy va zararli kontentdan voz kechish, ijobiy ijtimoiy faoliyatda ishtirok etish	Loyihaviy ta’lim, munozara, keys-stadi, onlayn xavfsizlik amaliyoti

Nazariy jihatdan bu yondashuv bir necha ilmiy konsepsiyaga tayanadi. A.Bandura ijtimoiy o‘rganish nazariyasiga ko‘ra, shaxs xulq-atvor namunalarini kuzatish va taqlid orqali o‘zlashtiradi [10]; shu bois yosh avlod uchun ustoz, ota-ona va ijtimoiy muhit namunasi muhim. A.N.Leontyevning faoliyat nazariyasi esa qadriyatlar faqat faol, mazmunli faoliyatda shaxsiy ma’no kasb etishini asoslaydi [12]. U.Bronfenbrenner

ekologik tizimlar nazariyasi shaxs rivojlanishiga oila (mikrotizim), maktab va mahalla aloqalari (mezotizim), OAV va ijtimoiy institutlar (ekzotizim) hamda umumiy madaniy muhit (makrotizim) birgalikda ta’sir etishini ko‘rsatadi [11]. Bu fikrlar mafkuraviy immunitetni bir institutning emas, butun ijtimoiy tizimning birgalikdagi ishi natijasi sifatida ko‘rishni taqozo etadi.

GLOBALLASHUV SHAROITIDAGI G‘OYAVIY TAHDIDLAR

M.Kastelsning “tarmoq jamiyati” konsepsiyasiga ko‘ra, zamonaviy jamiyatda axborot oqimlari va tarmoq aloqalari ijtimoiy tuzilmaning asosiy o‘qiga aylangan [9]. Bu holat yoshlar uchun bilimga erishish imkonini kengaytirgan bo‘lsa-da, g‘oyaviy ta’sirning to‘siqsiz kirib kelishiga ham sharoit yaratdi. J.Naying “yumshoq kuch” (soft power) tushunchasi davlatlarning majburlash emas, jozibadorlik – madaniyat, qadriyatlar va axborot orqali ta’sir o‘tkazishini izohlaydi [8]. S.Xantingtonning sivilizatsiyalar to‘qnashuvi haqidagi qarashlari esa globallashuv sharoitida madaniy-qadriyatli o‘zlikni saqlash masalasi dolzarb ekanligini ko‘rsatadi [7].

Yoshlarga ta’sir qiluvchi asosiy tahdidlarni quyidagicha tasniflash mumkin:

–diniy aqidaparastlik va ekstremizm g‘oyalarining internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali, shu jumladan yopiq guruhlarda targ‘ib qilinishi hamda yoshlarni jalb etishga urinishlar;

–dezinformatsiya, soxta xabarlar va manipulyativ kontent: tarixiy xotirani buzish, milliy qadriyatlarni qadrsizlantirish va jamiyatda ishonchsizlik uyg‘otishga qaratilgan axborot hujumlari;

–ommaviy madaniyat orqali individualizm, iste’molchilik va ma’naviy befarqlik kabi qarashlarning singdirilishi;

–kiberbulling, onlayn firibgarlik va zararli o‘yin muhitlari, bu esa o‘smirlar ruhiyati va xulq-atvoriga salbiy ta’sir qiladi;

–tarixiy va milliy o‘zlikni anglashning susayishi, ota-bobolar merosiga bo‘lgan qiziqishning pasayishi.

G.U.Soldatova va hamkasblarining tadqiqotlari o‘smirlar raqamli muhitda faol bo‘lsa-da, xavf-xatarlarni baholash va ularga qarshi turishda raqamli kompetentligi ko‘pincha yetarli emasligini ko‘rsatgan [13]. Demak, tahdidlarga qarshi kurash faqat

taqiqlash orqali emas, avvalo yoshlarning axborotni tanqidiy tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali amalga oshirilishi lozim.

MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Mafkuraviy immunitetni shakllantirish ijtimoiy-pedagogik jarayon sifatida bir necha institutning hamkorligini talab qiladi.

Oila va mahalla

Oila shaxs ma’naviy dunyoqarashining dastlabki maktabi hisoblanadi. Unda shakllangan qadriyatlar keyingi ijtimoiy ta’sirlarga qarshi barqarorlikning poydevori bo‘ladi. O‘zbekistonga xos mahalla instituti esa oila va jamiyat o‘rtasidagi bo‘g‘in sifatida yoshlar xulq-atvoriga ijtimoiy nazoratni va qo‘llab-quvvatlashni amalga oshiradi. Shu boisdan oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligi, ota-onalar bilan ishlash, “mahalla – maktab – oila” tizimini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Ta’lim muassasalari

Ta’lim jarayonida mafkuraviy tarbiya alohida fan doirasi bilan cheklanmasdan, barcha o‘quv fanlari mazmuniga singdirilishi kerak. Tarix, adabiyot, ma’naviyat asoslari, huquq, axborot texnologiyalari kabi fanlar yoshlarda tarixiy xotira, huquqiy madaniyat va axborot savodxonligini shakllantirishda alohida o‘rin tutadi. Ta’lim sohasidagi davlat siyosati ham tarbiyaviy vazifalarni ta’limning ajralmas qismi sifatida belgilaydi. Samarali pedagogik usullar sifatida muammoli ta’lim, munozara va debatlar, keys-stadi, loyihaviy faoliyat, media-tahlil mashg‘ulotlari, ma’naviy-ma’rifiy uchrashuvlar hamda tarixiy-madaniy obyektlarga ekskursiyalarni ko‘rsatish mumkin.

Yoshlar tashkilotlari va davlat tuzilmalari

So‘nggi yillarda yoshlar siyosatini amalga oshirishga qaratilgan institutsional tizim mustahkamlandi: 2017-yilda Yoshlar ishlari agentligi va Yoshlar ittifoqi tashkil etildi, 2019-yildan boshlab “Yoshlar daftari” tizimi orqali ijtimoiy yordamga muhtoj yoshlar bilan manzilli ishlash yo‘lga qo‘yildi. 2021-yil mamlakatda “Yoshlarni qo‘llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili” deb e’lon qilindi. Bu tuzilmalar yoshlarni ijtimoiy faol hayotga jalb etish, ularning bandligini ta’minlash va bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish orqali mafkuraviy xavflardan himoyalanish omillarini

kuchaytiradi. Zero, bandlik, ijtimoiy adolat hissi va kelajakka ishonch mafkuraviy barqarorlikning muhim ijtimoiy asoslaridir.

Ommaviy axborot vositalari va media savodxonlik

OAV va ijtimoiy tarmoqlar yoshlar uchun asosiy axborot manbaiga aylangan. Shu sababli milliy kontentni boyitish, yoshlar auditoriyasiga mos, ishonchli va qiziqarli axborot mahsulotlarini yaratish, shuningdek, media savodxonlikni ta'lim dasturlariga kiritish zarur. Yoshlarni ma'lumot manbasini tekshirish, faktni fikrdan ajratish, manipulyatsiya usullarini aniqlash kabi ko'nikmalarga o'rgatish – bugungi kunda mafkuraviy himoyaning eng samarali pedagogik vositalaridan biridir.

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Mafkuraviy immunitetning ma'naviy ildizi milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotira va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligida namoyon bo'ladi. I.A.Karimov ma'naviyatni insonni ruhan poklanish, qalban ulg'ayishga chorlovchi ichki qudrat sifatida baholab, uni jamiyat va davlatning yengilmas kuchi deb ta'riflagan [3]. Ma'naviy asoslar quyidagilarda ifodalanadi:

–buyuk ajdodlar merosi – Muhammad al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Imom Buxoriy, Alisher Navoiy, Amir Temur kabi allomalar va davlat arboblarining ilmga, adolatga, mehnatga va Vatanga sadoqatga chorlovchi ta'limotlari;

–milliy va diniy qadriyatlar – ma'rifatli islom an'analari, bag'rikenglik, millatlararo totuvlik, keksalarni hurmat qilish, mehr-oqibat;

–tarixiy xotira – mustaqillik yillari tarixi, milliy davlatchilik an'analari, jahon sivilizatsiyasiga qo'shilgan hissani chuqur anglash;

–ma'naviy-axloqiy me'yorlar – halollik, mas'uliyat, burch va or-nomus tuyg'ularining shakllanganligi.

Ma'naviy asoslar yosh avlod uchun "ichki kompas" vazifasini bajaradi: begona g'oyaviy ta'sir yuzaga kelganda shaxs o'z qadriyatlariga tayanib to'g'ri baho beradi. Shuning uchun mafkuraviy tarbiya majburiy o'rgatish emas, balki shaxsning qalbida yashaydigan ishonch va e'tiqodni shakllantirish jarayoni bo'lishi lozim. "Jaholatga qarshi ma'rifat" tamoyili aynan shu yondashuvga asoslanadi [2].

HARBIY TA’LIM MUASSASALARIDA KURSANTLARNING MAFKURAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH

Harbiy ta’lim muassasali kursantlari – kelajakda Vatan himoyasi vazifasini zimmasiga oladigan shaxslar. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida Vatanni himoya qilish fuqaroning muqaddas burchi sifatida belgilab qo‘yilgan. Harbiy xavfsizlik nafaqat jismoniy va texnik tayyorgarlik, balki axborot-psixologik xavfsizlik va mafkuraviy mustahkamlikni ham o‘z ichiga oladi [4]. Shu sababli harbiy ta’lim tizimida mafkuraviy immunitetni shakllantirish ikki xususiyatga ega: birinchidan, u kursantning shaxsiy e’tiqodi va harbiy burchni anglashi bilan chambarchas bog‘liq; ikkinchidan, harbiy xizmat jarayonida ma’lumot sirliligi va axborot gigienasi talablari yuqori bo‘ladi.

Harbiy universitetlar uchun quyidagi pedagogik chora-tadbirlar samarali hisoblanadi:

–kursantlar bilan ma’naviy-ma’rifiy ishlarni ta’lim jarayoni va kundalik xizmat faoliyati bilan uzviy bog‘lash;

–professor-o‘qituvchilar va qo‘mondonlarning shaxsiy namunasini ta’minlash (Bandura nazariyasidagi “namuna orqali o‘rganish” tamoyili);

–axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik va ijtimoiy tarmoqlardan mas’uliyatli foydalanish bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar o‘tkazish;

–vatanparvarlik va harbiy-tarixiy tarbiyani veteranlar bilan uchrashuvlar, harbiy-tarixiy muzeylar va maydonlarga tashriflar orqali boyitish;

–kursantlarning ma’naviy-psixologik holatini muntazam o‘rganib borish va profilaktik ishlarni o‘z vaqtida olib borish;

–kursantlarning ota-onalari va mahalla bilan aloqani yo‘lga qo‘yish.

SHAKLLANISHNING PEDAGOGIK TAMOYILLARI VA SAMARADORLIK MEZONLARI

Mafkuraviy immunitetni shakllantirish jarayoni quyidagi tamoyillarga tayanishi lozim: tizimlilik va uzluksizlik (maktabgacha ta’limdan oliy ta’limgacha bo‘lgan bosqichlarda izchillik); shaxsga yo‘naltirilganlik (yoshlarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olish); faoliyatli yondashuv (g‘oyaning amaliy ishlarda mustahkamlanishi); tanqidiy fikrlashni rivojlantirish; milliy va umuminsoniy qadriyatlar

uyg‘unligi; ijtimoiy hamkorlik (oila, mahalla, maktab, OAV va davlat tuzilmalarining birgalikdagi harakati).

Samaradorlikni baholash uchun quyidagi mezonlardan foydalanish maqsadga muvofiq: yoshlarning g‘oyaviy tahdidlar va milliy qadriyatlar haqidagi bilim darajasi; zararli kontentga munosabati va axborotni tekshirish ko‘nikmasi; ijtimoiy faoliyatdagi ishtiroki; huquqbuzarlik va ekstremistik ta’sirga tushib qolish holatlari dinamikasi. Baholash anonim so‘rovnomalar, kuzatuv, suhbat va pedagogik tajribalar asosida davriy ravishda amalga oshirilishi tavsiya etiladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari globallashuv sharoitida yosh avlodning mafkuraviy immunitetini shakllantirish murakkab, ko‘p qirrali va uzluksiz ijtimoiy-pedagogik jarayon ekanligini ko‘rsatadi. Mafkuraviy immunitet bilimga asoslangan, qadriyatli-motivatsion, hissiy-irodaviy va xulq-atvor komponentlarining birligidan iborat bo‘lib, uni shakllantirishda oila, mahalla, ta’lim muassasalari, yoshlar tashkilotlari va OAV hamkorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Globallashuv sharoitidagi asosiy xavflar – ekstremistik targ‘ibot, dezinformatsiya, ommaviy madaniyatning salbiy ta’siri va raqamli muhitdagi tahdidlar – taqiqlash choralari bilan emas, balki yoshlarda tanqidiy fikrlash, media savodxonlik va ma’naviy-axloqiy barqarorlikni rivojlantirish orqali samarali bartaraf etiladi. Mafkuraviy immunitetning ma’naviy asosini buyuk ajdodlar merosi, tarixiy xotira, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, vatanparvarlik tuyg‘usi tashkil etadi.

Harbiy ta’lim muassasalarida kursantlarning mafkuraviy barqarorligini oshirish uchun ma’naviy-ma’rifiy ishlarni ta’lim va xizmat faoliyati bilan uyg‘unlashtirish, axborot va kiberxavfsizlik bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish, shaxsiy namuna ko‘rsatish hamda samaradorlikni muntazam monitoring qilish tavsiya etiladi. Tadqiqot natijalaridan ta’lim muassasalari, yoshlar bilan ishlovchi tuzilmalar va harbiy ta’lim tizimi faoliyatida foydalanish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni, O‘RQ-406-son, 2016-yil 14-sentabr.

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent: O‘zbekiston, 2021. 464 b.

3. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat, 2008. 176 b.

4. Karimov I.A. O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. Toshkent: O‘zbekiston, 1997.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni, 2022-yil 28-yanvar.

6. Ma’naviyat: asosiy tushunchalar izohli lug‘ati. Toshkent: Ma’naviyat, 2009.

7. Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon & Schuster, 1996.

8. Nye J.S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, 2004.

9. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell, 1996.

10. Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1977.

11. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.

12. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Политиздат, 1975.

13. Солдатова Г.У., Нестик Т.А., Рассказова Е.И., Зотова Е.Ю. Цифровая компетентность подростков и родителей. М.: Фонд Развития Интернет, 2013.